

Кузнєцова Людмила Вікторівна,

д.е.н., проф., зав. кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ У СТИМУЛЮВАННІ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Трансформація системи господарських відносин в умовах впливу глобалізації та внутрішніх кризових явищ в Україні обумовлює необхідність зростання ролі банків у процесах акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів між економічними суб'єктами з метою забезпечення необхідних темпів економічного зростання та підвищення рівня конкурентоспроможності нашої держави.

Банківська система організує грошовий обіг, кредитування й розрахунки в суспільстві та є одним з найважливіших сегментів економіки, без якого її розвиток неможливий. Але сучасні умови розвитку економіки та її банківського сектору не сприяють подоланню негативних явищ. Необхідно зазначити, що кризові явища в Україні накопичуються, зовнішній та внутрішній борг держави досягнув станом на 1.10.2015 р. 70,6 млрд. дол., у т.ч. внутрішній – 24,1 млрд. дол., але ці грошові кошти не сприяли пошвавленню процесів виходу з кризи [1]. Результати діяльності вітчизняної економіки та банківської системи свідчать про катастрофічне положення як банків, так і економіки в цілому (табл. 1).

Дані наведеної таблиці свідчать, що у гривневому еквіваленті основні показники діяльності банків за останній рік (з 01.07.2014 по 01.07.2015 рр.) зменшились, а депозити збільшились. Але, якщо представити ці показники у доларах, враховуючи їх наявність у складі банківських продуктів та вплив на зміну їх вартості, то по всім наведеним показникам темпи зростання є від'ємними, що підтверджує висновок щодо катастрофічного положення банківського сектору та економіки України у цілому.

Основні показники діяльності банків України

Показники	01.07.2014		01.07.2015		Темп зростання, %	
	UAH	USD	UAH	USD	UAH	USD
Активи, млрд.	1 305,0	111,2	1 302,1	62,3	-0,2	-44,1
Капітал, млрд.	178,4	15,2	139,0	6,97	-21,9	-56,2
Кредити, млрд.	862,0	73,1	818,2	39,1	-5,1	-46,8
Депозити, млрд.	691,1	59,2	744,0	35,2	7,7	-39,6
ВВП ном., млрд.	689,0	58,1	817,1	39,0	18,6	-33,5
курс НБУ UAH/USD	11,78		21,01		78,0	

Розраховано за даними [2]

Представниками регуляторів фінансового та банківського ринків була розроблена «Комплексна програма розвитку фінансового ринку України на 2015-2020 роки». Аналіз змісту пропозицій щодо напрямів реформ фінансового ринку свідчить, що вони теж мають декларативний характер: в основному кожен з них складається зі складових: «проаналізувати» та «налагодити діалог», «розробити план», тобто, на наш погляд, це не концепція, а напрямки розвитку ринку, крім того, у запропонованій концепції не визначено конкретні дії щодо сучасного етапу – виходу є кризи [4].

Варто відмітити, що у заявленому в концепції стратегічному розвитку фінансового сектору відсутні конкретні завдання, цільові орієнтири. Відсутні конкретні механізми реалізації зазначених напрямків розвитку фінансового сектору.

Концепція, на наш погляд, у найголовніших напрямках мала б визначити першочергові проблеми, а конкретні програми Уряд та НБУ мали б розробити та прописати у вигляді діючих програм правового захисту та організації, фінансового забезпечення, дієвих механізмів тощо. При цьому, необхідно обов'язково поділити ці програми та їх заходи на два етапи: на першому – вихід з кризи з обов'язковим терміном завершення та цільовими

орієнтирами, на другому – досягнення запланованих задекларованих показників сталого розвитку економіки через 5 років.

Зазначимо, що формування нових технологічних укладів в Україні відбувається повільними темпами, причинами цього є не лише внутрішні нестабільні процеси, а й світова економічна ситуація. В Україні через недостатній і безсистемний державний підхід до технологічної модернізації інноваційний розвиток фактично призупинено, а в економіці продовжують панувати третій і четвертий технологічні уклади, в той час як у розвинених країнах відбувається активний перехід економіки на п'ятий і шостий технологічні уклади (табл. 2)

Таблиця 2

Структура галузей промислового комплексу України за технологічними укладами виробництва у розрізі регіонів

Технологічний уклад	Характеристика	Питома вага у структурі виробництва	Основні представники
III	Низькотехнологічні галузі промисловості: виробництво та переробка	49–53%	Донецька, Луганська, Полтавська, Запорізька, Львівська
IV	Середньо- низькотехнологічні галузі: гумові та пластмасові вироби, інші неметалічні мінеральні продукти, суднобудування, базові метали, машинобудування	40%	Майже всі області (крім Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Херсонської, Чернівецької, Чернігівської)
V	Середньо-високотехнологічні галузі промисловості: електричне та електронне устаткування, машинобудування, фармацевтична	6–8%	Київська, Харківська, Львівська
VI	Високотехнологічні галузі промисловості: біотехнології, системи штучного інтелекту, глобальні інформаційні мережі, інтегровані високошвидкісні транспортні системи	1–3%	Київська, Харківська, Львівська

Як свідчать дані наведеної табл.2, економіка України перевантажена виробництвами низьких укладів, домінування третього технологічного укладу унеможливорює стрімкий інноваційний розвиток у найближчій перспективі.

Крім того, з урахуванням проблем сучасного стану високотехнологічних

галузей Донецької та Луганської областей, на наш погляд, ситуація ще більше погіршилась. Концентрація капіталу в низько технологічних виробництвах не дає можливості Україні не тільки посісти гідне місце у випуску конкурентної продукції, але також сформувавши необхідний інвестиційний ресурс для виходу з кризи та переходу в найближчій перспективі на більш високий рівень технологічного розвитку.

В економіці наростає моральне і фізичне зношення основних фондів, для порівняння: ступінь їх зношення складає в Україні – 77,3% (найвищий у транспорті та складському господарстві – 96,7%), у Польщі – 47,3%, у Російській Федерації – 48,2%, у Франції – 30,23%.

Отже, структура промислового виробництва в Україні є деформованою, умови діяльності підприємств постійно погіршуються та призводять до їх збиткової діяльності: у 2014 році сума збитків становила 854 млрд. грн., що у 2,5 рази перевищило суму прибутків усіх підприємств країни – 337 млрд. грн..

З теорії кредитних відносин ми знаємо, що джерелом процента за кредит є прибуток позичальника. Виникають питання: по-перше, за рахунок яких коштів позичальник буде сплачувати банку проценти; по-друге, чи буде вигравати в таких умовах кредит стимулюючу роль?

Отже, сучасний рівень процентних ставок за кредитами в умовах збитковості більшої кількості вітчизняних підприємств не створює стимулів для їх кредитування та сприятливих умов для інноваційного і технологічного розвитку. Таким чином, проведений аналіз можливостей розвитку вітчизняної економіки свідчить про скорочення грошових потоків та погіршення умов банківського кредитування.

Необхідно відмітити, що темпи приросту позичок не свідчать про стимулювання банківським кредитом розвитку економіки: 5% у 2012, 14% у 2013 та 13% у 2014 роках. У міжнародній практиці оптимальним темпом зростанням вважається 25%.

Значно зменшують можливості стимулювання банками процесів розвитку економіки України великі обсяги проблемних позичок, та, як наслідок – виникає збитковість більшої кількості банків (табл.3).

Таблиця 3

Основні показники кредитної діяльності банків України за 2009-2014 рр.

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кредити надані, млрд грн.	747	758	825	815	911	1006
Резерви за кредитними операціями банків, млрд грн.	122	149	158	141	131	205
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	9,4	11,2	9,6	8,9	7,7	13,5
Коефіцієнт захищеності позичок від втрат за сумою створеного резерву, %	16,38	19,71	19,13	17,33	14,40	20,36
Результат діяльності	-38450	-13027	-7708	4899	1436	-52966

Розраховано за даними [2]

Необхідно зауважити, що для активізації сучасних процесів розвитку банківського сектору України та вирішення проблем усунення диспропорцій в економіці необхідно враховувати вплив загальносвітових процесів глобалізації на національний фінансовий ринок, а також виявити зворотній зв'язок їх впливу на економічне зростання країни в цілому.

Порівняльний аналіз індексів економічної, соціальної та політичної глобалізації України за 1995-2014 рр. наведено на рис.1.

З рисунку видно, що найменшого впливу глобалізації зазнала соціальна сфера України, індекс глобалізації якої склав 60,06 в.п. у 2014 р., що свідчить про те, що рівень соціального добробуту населення країни зазнає мінімальних позитивних змін щодо його покращення. Темпи зростання рівня соціальної глобалізації в нашій країні за останні 10 років є незначними. Рівень економічної глобалізації за останні 10 років зріс майже на 15%, що свідчить про досить сталий але повільний розвиток економіки, адже щорічні темпи зростання були досить незначними.

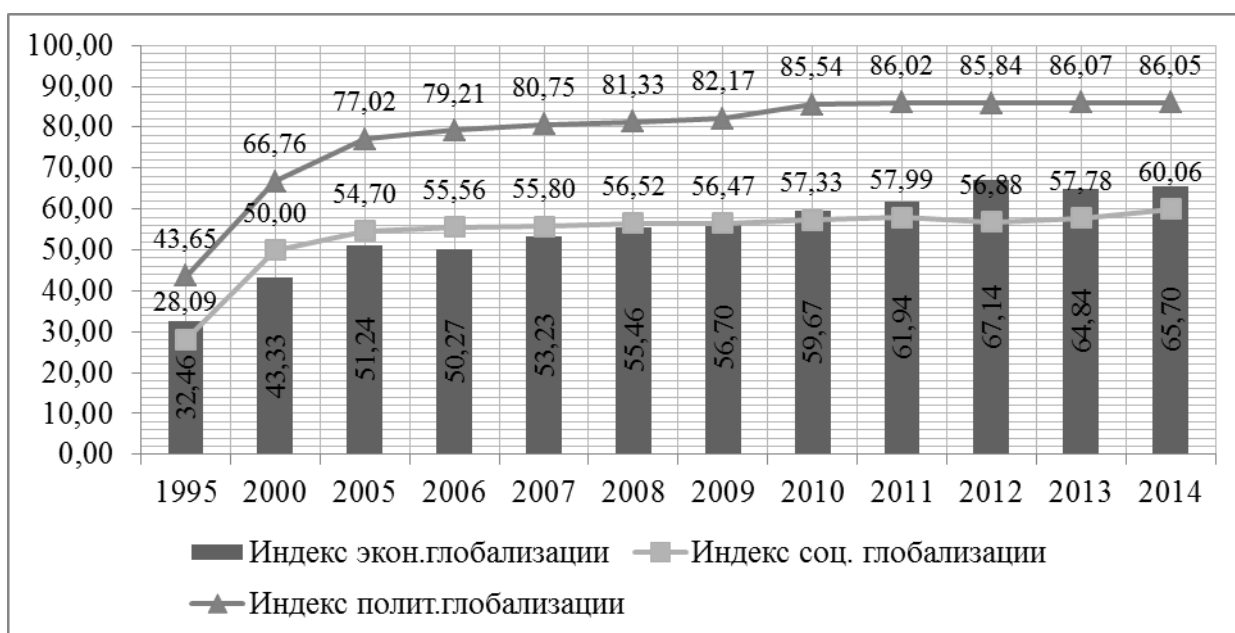

Рис. 1. Динаміка індексів економічної, соціальної та політичної глобалізації України за 1995-2014 рр. за методикою The Global Economy [5]

Роль банківського кредит в економічному розвитку визначається його можливістю налагодити канал безперебійного переливу тимчасово вільних коштів у реальний сектор економіки, що потребує істотних капіталовкладень для модернізації основних фондів відповідно до вимог інноваційного розвитку. Державі необхідно ініціювати розвиток кластерів нових технологічних укладів та створити таким чином передумови для випереджувачого розвитку економіки та її регіонів.

Для вирішення завдань стимулювання економічного зростання необхідно реформувати структуру сучасної банківської системи, для чого необхідно створити умови для виникнення потужних регіональних банків, які б стимулювали своїми кредитними програмами пропорційний розвиток всіх регіонів України.

Банківська система повинна мати стійку, багаторівневу архітектуру, та передбачати тісну взаємодію декількох рівнів (сегментів): сегмент державних і великих приватних банків, які повинні володіти потужними кредитними ресурсами для того, щоб бути провідниками промислової політики держави, стимулювати кредитами інноваційне зростання, а також здійснювати

підтримку соціально значущих державних проектів; сегмент сильних регіональних банків (регіональних лідерів), які стануть основою розвитку регіональних економік, сприятимуть формуванню регіональних промислових кластерів, розвитку малого та середнього бізнесу і підвищенню соціальної стабільності на рівні регіону; сегмент невеликих і середніх спеціалізованих банків, які за рахунок ефектів спеціалізації і доступу до рефінансування забезпечать доступність фінансових послуг для населення та суб'єктів малого та середнього підприємництва в Україні.

При розробці дієвої стратегії, на наш погляд, необхідно визначити перспективи можливостей інноваційного розвитку, для чого спочатку проаналізувати сучасну технологічну структуру економіки та визначити необхідні першочергові зміни, а потім реорганізувати під її потреби вітчизняну банківську систему. Тільки після цих заходів створюються умови для організації раціональних кредитних відносин в економіці, та, як наслідок, реалізації можливостей підвищення ролі банківського кредиту у вирішенні завдань стимулювання скорішого подолання кризи, а потім – стратегічних завдань інноваційного розвитку економіки держави.

Список використаних джерел:

1. Статистичні матеріали щодо державного та гарантованого державою боргу України (станом на 30.09.2015) /Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
2. Основні показники діяльності банків / Національний банк України. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Стратегія розвитку України «Україна 2020: стратегія національної модернізації»/[Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
4. Комплексна програма розвитку фінансового ринку України на 2015-2020 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://reforms.in.ua/Content/download/Reforms/Financial%20sector/Complex%20program%20fmance%2015.pdf>.
5. Сайт міжнародної економічної статистики «TheGlobalEconomy» [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.theglobaleconomy.com